

INGLIZ TILINI O'RGATISHDA BOLALAR PSIXOLOGIYASINI HISOBGA OLISH
KERAK

Qurbonova Shaxriyo Sherali qizi

Termiz Davlat Pedagogika institutining "Xorijiy tillar"- fakulteti "Maktabgacha va Boshlang'ich ta'limda xorijiy til (ingliz tili) yo'nalishining 103- guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarning xorijiy tillarni xususan ingliz tilini o'rganish borasidagi samarali usullar va chet tillarini o'rganishning ma'lum muammolarini o'rganib chiqadi. Bolalarning tillarni o'rganish mobaynidagi ularda shakllanadigan tasavvur va nutq jarayonlari, hamda ular bilan ishlash metodlarining zamonaviyligi va qulayligi borasidagi usullar muhokama qilinadi va tahlil qilinadi. Maqolada o'qituvchilar va ota-onalarning bolalarga chet tilini o'rgatish jarayonidagi turli xildagi qiziqarli usullar yoritib beriladi. Bolalarning ingliz tilini tez o'rganish jarayonining psixologiyasi o'rganib chiqildi. Bundan tashqari bolalarning intellektual salohiyatini yuksaltiruvchi ta'limiy o'yinlar haqida ham ma'lumot berib o'tiladi.

Kalit so'zlar: til o'rganish, ta'limiy o'yinlar, so'z o'yinlari, eshitish qobiliyati, xorijiy til, o'qitish usullari, zamonaviy o'rgatish.

Bugungi davr- dunyo globallashuv jarayoni insonlardan xorijiy tillarni o'rganishni talab etmoqda. Shu sababli har bir inson o'z ona tilidan tashqari qo'shimcha xorijiy tillarni o'rganish ehtiyojini sezadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki bolalikdan til o'rganish boshlash samaraliroq yo'llardan biri ekan.

So'nggi yillarda ingliz tilini o'qitishni boshlash uchun yosh chegarasi tobora qisqartirildi. Qoida tariqasida, to'rt yoshli bola allaqachon darslarga to'liq tayyor deb hisoblanadi.

Ma'lumki, erta yoshning chet tilini o'zlashtirish imkoniyatlari chinakamiga beqiyosdir. Hatto K.D.Ushinskiy ham shunday deb yozgan edi: "Bola biz bir necha yil ichida o'rgana olmaydigan darajada chet tilini bir necha oyda o'rganadi".

Bugungi kunga kelib chet tillari ayniqsa, ingliz tili o'rganishga bo'lgan talab va qiziqish shunchalik kuchaydiki, bog'cha yoshidagi bolalardan boshlab katta yoshdagi mutaxassislargacha ingliz tili o'rganishga harakat qilyaptilar. Bu ijobiy holat albatta, chunki, til o'rganish o'sha tilda

gaplashuvchi davlatlar madaniyati, tarixi va urf odatlarini o'rganish bilan birga shaxsiy manfaatlar yo'lida ham eshiklar ochilishiga zamin yaratadi. ¹⁴

Bog'cha va kichik maktab yoshidagi bolalarga chet tilini o'rgatishda psixologo-pedagogik xususiyatlarni, ya'ni ularning qiziquvchanliklarini va serhafsasaliliklarini inobatga olish lozim. Shuningdek, bolalar uzoq muddat davomida o'z diqqatlarini bir turdagi faoliyatga qarata olmasliklarini yodda tutish zarur. Ota ona o'z farzandini har tomonlama yetuk bo'lishini istaydi va ko'p xollarda bolaning psixologik va fiziologik tayyorligini xisobga olmasdan unga turli fanlardan yuklamalar berishga, til o'rgatishga yoki sport mashg'ulotlariga jalb qilishga xarakat qiladilar. Aksar xolatlarda ota onalar kutilgan natijaga erisha olmagach, bolaga tanbeh berish yoki tengdoshlariga qiyoslash orqali bolaga ta'sir o'tkazishga xarakat qiladilar. Ammo bu ikki urinish ham bolaning o'rganishga bo'lgan rag'batini susaytiradi va atrofdagi narsalarga bo'lgan qiziqishini so'nishiga sababchi bo'lib qoladi. Bunday ko'ngilsiz holatlarni oldini olishda ota ona va tarbiyachilarning roli beqiyosdir. Bolaning erkin fikrlashga o'rgatish, undagi qiziquvchanlikni va atrofni o'rganishga bo'lgan rag'batni kuchaytirish, bolaning tasavvurini boyitish, ijodkorligini yuzaga chiqarishni eng oson va maqbul yo'li bu o'yindir.

Bolalar o'ynashganda ular o'z g'oyalarini amaliyotga tatbiq qiladilar, farazlarni sinovdan o'tkazadilar, zaruriy ko'nikmalarni egallaydilar, o'z tasavvurlaridan foydalanishadi va o'zlarining dunyolarini kashf etishadi. O'yinning ahamiyati Bola tabiatan juda qiziquvchan bo'ladi va u atrof olamni o'rganish uchun barcha xis tuyg'ularini ishga soladi. O'yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg'uloti bo'lganligi bois, bolaga atrof olam va undagi barcha zaruriy bilim va ko'nikmalar o'yin vositasida tanishtirib borilsa, ko'nikmalarni o'zlashtirish samaradorligi bir necha barobarga oshadi.¹⁵

O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek, u ruhiy tetiklikni ham shakllanitirishga yordam beradi. O'yin bolani o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, atrofdagilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko'mak beradi. Shu sababli ota — ona va tarbiyachi murabbiylar bolalarga imkon qadar ko'proq o'yin orqali o'rganishni targ'ib qilishlari kerak. Aynan o'yin orqali bolalar ta'lim oladilar o'z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta'lim turlaridan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ta'limiy o'yinlar

¹⁴ <https://medium.com/@fotimaabdulaminova/til-organish-kaliti-12a90affbca8>

¹⁵ Юсупов, Л. С. Болаларни ilk yoshida xorijiy tillarni o'rgatishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati: Muammo va yechimlar / Л. С. Юсупов. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 26 (316). — С. 339-343. — URL: <https://moluch.ru/archive/316/72186/> (дата обращения: 05.11.2022).

musiqa asboblarni chalish, qo'shiqlar kuylash, she'r aytish, raqsga tushish, **o'yin o'ynash, videolar tomosha qilish, qo'l mehnati vositasida turli narsalar yasashni** o'z ichiga oladi. Rangli ko'rgazmalar, kartalar, musobaqalar, rol o'yinlar, turli shakllar yasash kabi o'yinlar bolalarni jismoniy va aqliy faoliyatini rivojlantiruvchi eng qiziqarli usullardan biridir .. Bolalar ham o'ynaydilar, ham rivojlanadilar, ham o'rganadilar . Plastilin bilan o'ynashda bolalar “mayda metorika” mahoratini rivojlantiradilar. Bolalar plastilinda shakllar yasaganda ko'z va qo'l faoliyati muvofiqlashadi hamda qo'l va barmoq mushaklari musthkamlanadi. Bu o'z navbatida yozuv mahoratini shakllantirishdan avvalgi eng zarur bo'lgan ko'nikmalardir, chunki mustahkam mushaklar kuchi hamda **“ko'z–qo'l muvofiqlashuvi”** (зрительно-моторная координация), bolalarga yozuv vositalarini to'g'ri ushlab turish va ulardan oqilona foydalanishida yordam beradi. Shuningdek plastilin bilan o'ynash orqali bolalar predmetlarning rangi, shakli va tuzilishi kabi belgilarini ham o'rganadilar.. Musiqiy asboblarda ishtirokidagi ta'limiy faoliyatda, bolalar turli ohanglarni farqlashni o'rganadilar. Bolalar turli xil asboblardan taralayotgan tovush va tovushlar qanday o'zgarishini anglashni boshlaydilar. Musiqa ohangining tezligi va sokinligi tovush pardalarini baland va pastligiga mos ravishda harakatlanadilar.¹⁶

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://medium.com/@fotimaabdulaminova/til-organish-kaliti-12a90affbca8>
2. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda o'yinlar. Baxramova M. D. Tuzuvchi: Baxramova M. D., T.2016.:
3. Юсупов, А. С. Bolalarni ilk yoshida xorijiy tillarni o'rgatishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati: Muammo va yechimlar / А. С. Юсупов. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 26 (316). — С. 339-343. — URL: <https://moluch.ru/archive/316/72186/> (дата обращения: 05.11.2022).

¹⁶ Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda o'yinlar. Baxramova M.D. Tuzuvchi: Baxramova M.D., —2016.